

ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในล้านนา

The Analytical Study of an Identity of Heritage on Cultural Wisdom in Lanna

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์¹, พระครูสิริธรรมบัณฑิต², พระมหาเกียรติ ฉัตรแก้ว³,
สัททยา วิเศษ⁴, ปาณิสรา เทพรักษ์⁵

Somchan Sripraschayanon¹, Phrakrusiridhammapanthit²,
Phramahakeerati Chatkeaw³, Sahathaya Wiset⁴, Panisara Theprak⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง^{1, 2, 3, 5},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College^{1, 2, 3, 5},

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus⁴

Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การศึกษาเชิงเอกสารและการศึกษาภาคสนามด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 14 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจับประเด็นเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในล้านนาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเป็นมาทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกิดจากปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ที่กำหนดวิถีชีวิตของสังคมด้วยสภาพทางภูมิประเทศ ชาติพันธุ์และวิถีชีวิตในการอยู่รอดในสังคม ขณะเดียวกันอัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่รับผลกระทบมาจาก (1) ความเชื่อที่เป็นหลักการปฏิบัติให้เกิด

ความผาสุก (2) ทูทางสังคมอันเป็นสิ่งที่มิอยู่ในชุมชนดั้งเดิม (3) การอนุรักษ์อันเป็นการรักษาความเป็นเอกลักษณ์แห่งภูมิปัญญาโดยการยึดหลักการ 2) ปัจจัยด้านอัตลักษณ์แห่งมรดกทางวัฒนธรรมในล้านนาเกิดจากปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ (1) ภูมิศาสตร์ ความเป็นอยู่และวิถีชีวิต (2) ความเชื่อ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุกตามกฎกติกาที่ยอมรับ (3) ทูทางสังคม ลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดความสนใจที่เกิดจากปัจจัยทางด้านทูทางสังคมในพื้นที่ (4) การอนุรักษ์ การดูแลและรักษาเอกลักษณ์แห่งภูมิปัญญาในชุมชนล้านนาเพื่อให้เกิดคุณค่าในสังคมตลอดไป องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า ปัจจัยหลักที่มีผลต่ออัตลักษณ์แห่งมรดกทางวัฒนธรรมในล้านนา ได้แก่ 1) ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นสภาพแวดล้อม เผ่าพันธุ์และวิถีชีวิตในชุมชน 2) ปัจจัยทางด้านความเชื่อที่เป็นธรรมเนียมการปฏิบัติที่สร้างความงดงามในแบบแผนของสังคม 3) ทูทางสังคมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความงามด้านศิลปะ และ 4) การอนุรักษ์ เพื่อรักษาความงดงามให้คงอยู่ในชุมชนด้วยการปฏิบัติตามสิ่งที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ด้วยการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่อนุชนรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; มรดกทางภูมิปัญญา; วัฒนธรรมล้านนา

Abstract

The purposes of this research are that 1) to study the history and cultural wisdom development; 2) to analyze the identity of the cultural wisdom heritage in Lanna. It is a qualitative research and the tools are based on documentary study and field study by observation and in-depth Interview. Fourteen key informants are collected. The data analysis is conducted by collecting information contents of historical, identity, wisdom, and culture in Lanna from related research works in order to analyze an identity of the cultural heritage in Lanna.

The results of study found that 1) the history of cultural wisdom is due to the geographical factors which determine the ways of life in society with topography, ethnicity, and social survival. At the same time, the identity of the cultural wisdom heritage is a factor affected greatly by (1) faith: the practices for welfare; (2) social capital: the existence in traditional communities; and (3) conservation: the maintenance of the

identity of wisdom by adhering to the principles; 2) the factors of the identity of cultural heritage in Lanna are as follows: (1) geography: living and ways of life; (2) faith: the conduct to achieve welfare with accepted rules; (3) social capital: a characteristics of an attraction due to the factor of social capital in area; and (4) conservation: care and maintenance of the identity of wisdom in Lanna Community in order to value in society forever. The new body of knowledge indicates that factors affected to the identity of cultural heritage in Lanna are that 1) geographic factors: it is the environment, race, and ways of life in the community; 2) belief factor: it is a traditional practice to create beauty in social patterns; 3) social capital: it is a natural resources, history, and beauty of arts; and 4) conservation: it is to preserve the beautiful things in community by following what the ancestors have created and to maintain the cultural values by inheriting local wisdom for the next generation.

Keywords: Identity; Wisdom Heritage; Lanna Culture

บทนำ

ความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีแต่ละท้องถิ่นมีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน แต่มีคุณสมบัติเฉพาะตนที่เรียกว่า อัตลักษณ์ ซึ่งรวมถึงคุณลักษณะเฉพาะบุคคล สังคม ชุมชนและประเทศชาติ คุณลักษณะดังกล่าวอาจรวมถึง การแต่งกาย พฤติกรรม ภาษา วรรณกรรมและสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่สื่อให้เห็นตัวตนของบุคคล สังคม ชุมชนที่มีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับสังคมหรือบุคคลอื่น (อภิญา เพื่อฟูสกุล, 2546: 1-5) สำหรับชุมชนล้านนาเป็นชุมชนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน ปัจจุบันล้านนา หมายถึง พื้นที่ 8 จังหวัดในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอนและน่าน คนกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า คนเมือง ซึ่งมีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเรียกว่า คำเมืองและตัวเมือง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า อาหาร การแพทย์ บ้านเรือน สิ่งก่อสร้าง ดนตรี บทประพันธ์ (โคลง คำว) การฟ้อนรำ การต่อสู้และประเพณีพิธีกรรม (อรทัย เจียมคำรัส, 2559: 8) โดยเฉพาะความงดงามทางด้านภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้สร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและอุปกรณ์เครื่องมือในท้องถิ่นที่สามารถจัดหาได้ง่ายเพื่อนำมาใช้ในการ

ดำรงชีวิตประจำวัน ตามปกติวิถีชีวิตชาวล้านนาล้วนเกิดจากจารีตประเพณีที่สะท้อนให้เห็นบริบทสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สร้างความสามัคคีในชุมชนและรังสรรค์ผลงานที่เกิดจากการร่วมกลุ่มของปราชญ์ผู้รู้ในท้องถิ่นเพื่อสืบสานและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกในชุมชน เช่น การสร้างสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมและวัฒนธรรมทางสังคมที่ยึดถือปฏิบัติจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เอกลักษณ์แห่งความงดงามด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นในล้านนา แม้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เหมาะสมกับยุคสมัยและยอมรับวิทยาการความรู้ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ส่งผลให้วัฒนธรรมดั้งเดิมเลือนหายไป ทั้งนี้ เป็นเพราะการประยุกต์วิทยาการต่าง ๆ มาใช้ในท้องถิ่นจนสูญเสียความเป็นอัตลักษณ์ของตน ทั้ง ๆ ที่จังหวัดในล้านนาถือเป็นนครแห่งมรดกโลกที่มีอัตลักษณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการสืบสายชาติพันธุ์ที่หลากหลายจากประวัติศาสตร์ที่เพียบพร้อมทางด้านวัฒนธรรมอันดีงาม ด้วยความเป็นมรดกโลกและเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และรักษาองค์ความรู้ตั้งแต่โบราณกาล จากการเรียนรู้ สืบทอด รักษา จนมีชื่อเสียงที่เป็นแรงบันดาลใจให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเดินทางเข้ามาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สัมผัสกับความเป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้น คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นอัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนาเพื่อเป็นแนวทางในการสืบสาน รักษา และดำรงไว้ซึ่งความเป็นลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกเรื่องราว เหตุการณ์ เชื้อชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นแก่อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และรักษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา
2. เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ทั้งแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนา อัตลักษณ์ของสังคมในล้านนา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรมในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยและกำหนดทิศทางของการศึกษาอัตลักษณ์แห่งมรดกทางวัฒนธรรมในล้านนาได้อย่างถูกต้อง

2) การสังเกตการณ์ (Observation Study) เป็นการศึกษาบริบทของพื้นที่ศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาในท้องถิ่น

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 14 รูป/คน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

2. พื้นที่การวิจัย/กลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) จังหวัดลำปาง และ 2) จังหวัดน่าน จากการศึกษาความเป็นมา พัฒนาการด้านภูมิปัญญาและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 รูป/คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปวัฒนธรรมจำนวน 4 คน นิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางจำนวน 4 รูป/คน นักปราชญ์ผู้มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ล้านนาจำนวน 2 คน และชุมชนพื้นเมืองน่าน/ลำปางจำนวน 4 คน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

3. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

3.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและพัฒนาการทางด้านชุมชน สังคม เศรษฐกิจและการปกครองในพื้นที่จังหวัดลำปางและน่าน เพื่อให้เป็นถึงเรื่องราว เหตุการณ์และวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

3.2 สังเกตการณ์ (Observation) โดยการศึกษาบริบทของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปางและจังหวัดน่านเพื่อเป็นการเข้าใจถึงความเป็นมาและการสืบสานวิถีชีวิตของบรรพชนจนถึงยุคปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง

3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่จังหวัดลำปางและจังหวัดน่าน ทั้งนิสิต ผู้เชี่ยวชาญ นักประวัติศาสตร์ในล้านนา ตลอดจนถึงชุมชนพื้นเมืองเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวม ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา วัฒนธรรมและประเพณีทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมทางสังคมและแนวทางการพัฒนาอัตลักษณ์ที่เป็นมรดกทางสังคมของชุมชน งานวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ของสภาพทางสังคมและบริบทชุมชนว่า มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปแบบและบ่งบอกถึงชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและสังคมอย่างไรบ้าง เช่น การนุ่งห่ม การใช้ภาษา การอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อนำไปวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคมของจังหวัดน่านและลำปาง โดยมุ่งเน้นลักษณะที่โดดเด่นและความแตกต่างที่นำไปสู่การพัฒนาความเป็นมรดกแห่งสังคมล้านนา

3) การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระหว่างน่านกับลำปางที่มุ่งเน้นอัตลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคมที่มีความโดดเด่นในจังหวัดน่านและจังหวัดลำปาง โดยมุ่งเน้นลักษณะที่โดดเด่นและความแตกต่างที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นมรดกแห่งสังคมล้านนา

4) การสรุปองค์ความรู้ เป็นการถอดบทเรียนเป็นองค์ความรู้จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนาแล้วนำข้อมูลไปเผยแพร่ เพื่อให้เป็นแนวทางในการสร้างอัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นในแต่ละชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากเครื่องมือวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากประวัติศาสตร์ ความเป็นมา อัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในล้านนาจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 รูป/คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างจังหวัดน่านกับลำปาง พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความเป็นมาและการพัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา พบว่า ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชนที่แสดงถึงรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติเป็นการบ่งบอกลักษณะเฉพาะของ

บุคคลหรือปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และลักษณะเฉพาะร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ที่ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยมีได้แบ่งแยกการกระทำหรือละทิ้งสถานภาพของปัจเจกได้ จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกิดจากเหตุปัจจัย ดังนี้

พื้นที่ส่วนใหญ่ของสังคมล้านนามีขอบเขตอาณาจักรที่ครอบคลุมไปถึงกลุ่มบ้านเมืองแคว้นสิบสองปันนาในทางตอนเหนือและบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปประกอบด้วยทิวเขาสูงทอดยาวในแนวเหนือจรดใต้ แนวทิวเขาดังกล่าวเชื่อมโยงจากเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาในแคว้นยูนนานของจีน ทำให้ภูมิประเทศเป็นที่ราบระหว่างภูเขา มีแม่น้ำสายสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำกก อิง ปิง วัง ยม น่าน พื้นที่แถบนี้ถูกเรียกว่า บริเวณภูเขาและที่ราบตอนเหนือของไทย โดยมีประเทศพม่าและลาวเป็นพรมแดน ทางตะวันตกของเชียงใหม่มีทิวเขาถนนธงชัยซึ่งแยกจากทิวเขาแดนลาวทอดยาวลงไปทางใต้ซึ่งมีลักษณะสูงสลับซับซ้อน ตอนกลางของภาคมีทิวเขาผีปันน้ำ แยกตัวเป็นสองทาง คือ ไหลลงใต้สู่แม่น้ำเจ้าพระยา และไหลไปทางทิศเหนือสู่แม่น้ำโขง ส่วนพื้นที่ตอนบนในเขตจังหวัดเชียงรายเป็นที่ราบซึ่งมีอาณาเขตกว้างใหญ่กว่าที่ราบลุ่มแม่น้ำในภาคเหนือตอนบน แม่น้ำส่วนใหญ่ไหลไปทางทิศเหนือสู่แม่น้ำโขง แม่น้ำที่ไหลผ่านที่ราบมีทั้งการกักเซาะและทับถม หลายบริเวณพื้นที่มีทางน้ำโค้งตัวและทะเลสาบรูปแอก รวมทั้งบริเวณที่ทรุดต่ำที่มีน้ำขังตลอดปี

จังหวัดลำปางเป็นที่ตั้งเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 13 มีชื่อเรียกในตำนานภาษาบาลีว่า เขลางค์นคร คำว่า ลคร (นคร) เป็นชื่อสามัญของเมืองเขลางค์ ซึ่งนิยมเรียกอย่างแพร่หลายดังปรากฏในตำนานศิลาจารึกและพงศาวดาร ส่วนภาษาพูดเรียกโดยทั่วไปว่า ละคอน ดังนั้น เมืองลคร (นคร) จึงหมายถึง บริเวณอันเป็นที่ตั้งของเขลางค์ ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวังในเขตตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางในปัจจุบัน ส่วนคำว่า ลำปาง ปรากฏชื่ออยู่ในตำนานวัดพระธาตุลำปางหลวง เรียกตามภาษาบาลีว่า ลัมภักปะ ตั้งอยู่ในเขตตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ส่วนจังหวัดน่านตามตำนานและพงศาวดารกล่าวว่า เมื่อน่านเดิมเป็นแคว้นอิสระในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 โดยกลุ่มชนชาวไทยกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของพระยาภูคาที่ครอบครองพื้นที่ราบทางตอนบน ต่อมาเจ้าขุนฟองเจ้าผู้ครองนครเชื้อสายราชวงศ์ภูคาได้สร้างเมืองปัว (พลัว) หรือวรนครขึ้น ในต้นพุทธศตวรรษที่ 19 เพื่อเป็น

จุดศูนย์กลางการปกครองเมืองและหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่กระจุกกระจายตามบริเวณใกล้เคียง ล่วงมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 เจ้าพระยาการเมืองได้ย้ายเมืองลงมาตั้งใหม่ที่ราบตอนล่าง ระยะแรกตั้งมั่นอยู่เวียงเพียงแซ่แห่ง ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำน่าน บริเวณที่ตั้งองค์พระธาตุแซ่แห่ง ภายหลังเกิดภัยแล้งขาดแคลนน้ำ พระยาผากองโอรสพระยาการเมืองจึงย้ายมาตั้งเมืองน่านที่ฝั่งตะวันตกแม่น้ำน่านเมื่อปี พ.ศ. 1911 และใช้เมืองน่านเป็นศูนย์กลางการปกครองหัวเมืองในเขตนครรัฐแทนเมืองปัว จากภัยสงครามและภัยธรรมชาติในช่วงเวลาตอนต้นของอาณาจักรล้านนาทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายละทิ้งเมืองไปเป็นครั้งคราว แต่เมืองน่านก็ยังคงเป็นแคว้นอิสระและมีความสัมพันธ์กับแคว้นสุโขทัยอย่างใกล้ชิด ขณะที่เมืองพะเยาถูกรวมเข้ากับอาณาจักรล้านนา กระทั่งตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 21 แคว้นน่านถูกผนวกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ความแตกต่างทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์การเกิดเมืองในล้านนาสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมประเพณี ภาษา คติความเชื่อที่ยึดถือและปฏิบัติสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษในกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า กะเหรี่ยง จีน ลาว โดยกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ มีดังนี้ 1) ชาวไทยวนหรือคนเมือง 2) ชาวไทลื้อ (ไทลื้อ ไทยอง) ส่วนใหญ่อพยพมาจากสิบสองปันนาและหัวเมืองต่าง ๆ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีทั้งอพยพมาด้วยความสมัครใจและสงครามทั้งภายในหัวเมืองลื้อ ชาติพันธุ์ส่วนใหญ่จึงเป็นกลุ่มสิบสองปันนา เชียงตุง ลาวและล้านนาเลื้อดผสม 3) ชาวไทพวนหรือลาวพวน อยู่ที่บ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผาและบ้านหลับมีนพวน อำเภอเวียงสา 4) ชาวไทเขินหรือชาวขิ่น อพยพมาจากเชียงตุง ปัจจุบันถูกกลืนทางวัฒนธรรมจากคนเมืองทั้งภาษาพูดและเครื่องแต่งกาย แต่บางหมู่บ้านยังนับถือผีเจ้าเมืองของไทเขิน เช่น บ้านหนองม่วง อำเภอท่าวังผา ส่วนบ้านเชียงยืน ตำบลยม อำเภอท่าวังผา ถูกชาวไทลื้อกลืนวัฒนธรรมจนไม่เหลือเค้าของชาวไทเขิน 5) ชาวไทใหญ่ (เงี้ยว) หรือไตหลวง มีถิ่นฐานในรัฐฉานและเชียงตุง อาศัยอยู่บริเวณแถวอำเภอทุ่งช้าง ปัจจุบันถูกกลืนวัฒนธรรมจนแทบแยกไม่ออก 6) อาข่า อพยพมาจากจังหวัดเชียงราย ส่วนอาข่ากลุ่มอพยพเข้ามาหลังปี พ.ศ. 2533 เข้ามาจากการประเทศพม่าไปอาศัยอยู่ที่จังหวัดลำปาง เพราะมีญาติหรือคนรู้จักอาศัยอยู่ที่นั่น โดยเฉพาะอำเภอจาง จังหวัดลำปาง ที่มีกลุ่มอาข่าอาศัยอยู่และสามารถแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหน้าคำ อุโล้และลอเม็ญะ โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลนาแก ตำบลบ้านร้องและตำบลปงเตา อำเภอจาง จังหวัดลำปาง มีวิธีการดำรงชีวิตร่วมกันโดยมิได้แบ่งแยกกลุ่ม

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ถือเป็นจุดแรกเริ่มของวัฒนธรรมที่สืบทอดจนถึงปัจจุบัน กลายเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่น ได้แก่

1) ความเชื่อ หลักการปฏิบัติของสังคมล้านนาเกิดจากความเคารพนับถือสิ่งที่ตนศรัทธาและทำจัดพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความสุขสบายใจในการดำรงชีวิต ทำให้ความเชื่อโดยส่วนใหญ่ในสังคมล้านนาเป็นการนับถือผี โดยเชื่อว่า ทุกสถานที่ที่มีผีปกปักรักษาคุ้มครองและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตจนกลายเป็นประเพณีและพิธีกรรมในล้านนาและนิยมเช่นไหว้ด้วยอาหารคาวหวาน ส่วนมากจะเคารพนับถือผีที่เป็นต้นบรรพบุรุษหรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษที่คุ้มครองเครือญาติและครอบครัว ผีขุนน้ำที่มีหน้าที่ให้น้ำในไร่นา ผีฝ่ายที่มีหน้าที่คุ้มครองเมืองฝ่าย ผีสบน้ำหรือผีปากน้ำที่มีหน้าที่คุ้มครองบริเวณแม่น้ำสองสายมาบรรจบกัน รวมถึงผีวิญญาณประจำข้าวที่เรียกว่า เจ้าแม่โพสพ และผีวิญญาณประจำแผ่นดินที่เรียกว่า เจ้าแม่ธรณี

2) วิถีชีวิตชุมชน การปฏิบัติกิจวัตรของแต่ละบุคคลจนเป็นนิสัยและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่กลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ซึ่งการดำรงชีวิตของชุมชนจะประกอบอาชีพการทำเกษตรและปศุสัตว์ เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความเมตตาปรานี มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับช่างฝีมือ ฯลฯ ลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่เกิดกระทั่งตายซึ่งสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ด้านประเพณีวัฒนธรรมที่ถูกปลูกฝังและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การประเพณีปฏิบัติ การแต่งกาย การใช้เครื่องนุ่งห่ม/เครื่องประดับ อาชีพ ภาษาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ วิถีชุมชนได้เกิดการรังสรรค์สุนทรียภาพทางกายภาพและจิตใจของชุมชนที่นำไปสู่การสร้างวิถีแห่งความสุขอันแท้จริง ตลอดถึงการสะท้อนวิถีทางวัฒนธรรมผ่านทางศิลปกรรมที่ได้สืบทอดกันจากอดีตกระทั่งปัจจุบัน

3) ศิลปะและวัฒนธรรม มนุษย์สร้างสรรค์และถ่ายทอดภูมิความรู้ที่บ่งบอกทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ความคิดและความงาม โดยสิ่งที่สร้างขึ้นได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ดั่งาม ล้ำค่าและเป็นแบบแผนในการประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ความงดงามทางด้านศิลปะแบบล้านนามีเอกลักษณ์ความอ่อนช้อยที่แฝงด้วยแนวคิดได้สะท้อนให้เห็นการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทั้งด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา รวมทั้งวิทยาการด้านต่าง ๆ กับกรุงสุโขทัย ล้านนา พุกามและล้านช้าง เป็นการบอกเล่าเรื่องราว ความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์แห่งการเกิดเมืองต่าง ๆ ความงดงามทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมเป็นการแสดงรูปลักษณะและวิถีชีวิตของชุมชนให้ได้รับรู้และเข้าใจ

ถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมกับพื้นที่ตนเอง เช่น ประเพณี พิธีกรรมและ จิตรกรรมต่าง ๆ

4) เอกลักษณะเฉพาะตน เป็นลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นและเป็นความรู้เชิงอัตวิสัย (Subjective Knowledge) ที่ประกอบด้วยข้อเท็จจริง แม้ธรรมชาติแต่ละบุคคล จะมีการสะสมความรู้ที่แตกต่างกัน แต่กระนั้นก็เชื่อว่า มีอยู่จริง ความจริงที่เกิดจากความรู้จึงเป็นภาพลักษณ์ที่บ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่มีความเฉพาะพื้นที่ เช่น อัตลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ได้แก่ รถม้า เมืองเชรามิค อัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน คือ การเป็นนครแห่งความงามทางมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความวิจิตรสวยงาม มีแบบแผนการปฏิบัติตามธรรมเนียมดั้งเดิมและความเป็นสุนทรีภาพทางสถาปัตยกรรม และจิตรกรรมฝาผนัง เช่น ความเลื่องชื่อของจิตรกรรมฝาผนังของปูม่านยาม่านในวัดภูมินทร์หรือความงามที่เกิดจากศิลปินคนเดียวกันที่รังสรรค์งานศิลปะที่วัดหนองบัว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน ลักษณะที่มีความโดดเด่นบนพื้นฐานทุนทางสังคมของลำานนาได้สร้างความประทับใจและความภาคภูมิใจแก่สังคมลำานนาเอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 อัตลักษณ์แห่งภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในลำานนา พบว่า การแสดงออก การกระทำหรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านเครื่องมือวัตถุหรือ กลุ่มบุคคลและชุมชน ล้วนเป็นที่ยอมรับในความเป็นเจ้าของร่วมกันหรือเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงเกิดการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง สิ่งเหล่านี้ชุมชนได้สร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน ทำให้เกิดความภูมิใจในตัวตน และเกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาแล้วเกิดการยอมรับว่า เป็นมรดกของตนเองและชุมชนปรากฏ ดังนี้

1) ภาษา (Language) เป็นการบ่งบอกทางด้านวัฒนธรรม เอกลักษณะ วิถีชีวิตของสังคมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดยภาษาเหนือหรือคำเมืองได้ใช้สื่อสารทั่วไปในภาคเหนือตอนบน แต่กระนั้นลักษณะถ้อยคำและสำเนียงในการพูดมีความแตกต่างกันไปและบ่งบอกให้รู้ว่า บุคคลใดเป็นคนเหนือและเป็นผู้อาศัยอยู่ในจังหวัดอะไร ด้วยถ้อยคำ สำเนียงและคำศัพท์บางอย่างเป็นการบ่งบอกว่าอยู่ที่ไหน เช่น คำเมืองเหนือของเชียงใหม่ ลำพูนจะพูดซ้ำ น้ำเสียงหวานหรือยาว ส่วนจังหวัดลำปาง แพร่ น่าน จะพูดเสียงดู่ เสียงห้วนและศัพท์บางศัพท์จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน

2) ชชาติพันธุ์ (Ethnicity) ชาวลำานนามีลักษณะผสมหลายชนเผ่า สังเกตจากประวัติศาสตร์การสร้างเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีอิสระการปกครองของชนเผ่ามากมาย

โดยเฉพาะปัจจุบันมีการผสมผสานหลากหลายชนชาติในการดำรงชีพในบริเวณแอ่งที่ราบ อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าที่ถือว่า เป็นบรรพบุรุษของชาวล้านนา ได้แก่ ชาวไทลื้อ ชาวไทจีน ชาวไทยวน ชาวไทใหญ่ ชาวเม็ง (มอญ) ชาวลัวะ จากแอ่งที่ราบสู่ภูเขาสูงจะพบกลุ่มชนชาติต่าง ๆ ตั้งหมู่บ้านกระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่สูงในดินแดนล้านนา ได้แก่ กะเหรี่ยง (ปกากะญอ) เมี่ยน (เย้า) ม้ง (แม้ว) อาข่า (อีเก้อ) ลาหู่ (มุเซอ) ลีซอ และบางกลุ่มที่อยู่ในบริเวณชายขอบของล้านนา ได้แก่ ขมุ มลาบรี (ตองเหลือง) แต่ละชาติพันธุ์มีลักษณะความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมการแต่งกาย ความเชื่อ การปฏิบัติและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นแต่ละเผ่าพันธุ์ที่มีอยู่ในสังคมล้านนา

3) ประเพณีและพิธีกรรม (Tradition and Ritual) เป็นกิจกรรมที่ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา มีความเป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญต่อสังคม เช่น รูปแบบเครื่องแต่งกาย ภาษา ศิลปะ ดนตรี ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่อต่าง ๆ เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ กลายเป็นประเพณีประจำแต่ละท้องถิ่นที่ถ่ายทอดกันมาตามลำดับ ประเพณีและพิธีกรรมได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งประเพณีแต่ละแห่งส่วนมากจะยึดถือตามปฏิทินและฤดูกาลแต่ละช่วงที่แฝงด้วยหลักการและวิธีการปฏิบัติที่ดั่งงามของสังคม แม้ประเพณีโดยรวมจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันในแต่ละพื้นที่ในภาคเหนือ แต่รูปแบบการปฏิบัติมีความแตกต่างกัน เช่น การสืบทอดประเพณีการทำบุญในทางพระพุทธศาสนาหรือประเพณีที่สร้างความนันทนาการ ความสามัคคีในชุมชน อาทิ งานแข่งเรือ งานปอยหลวง

4) ทูทางสังคม (Social Capital) ทูที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้างหรือสะสมมาจากบรรพบุรุษส่งผลให้เกิดกฎเกณฑ์ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกัน เป็นพื้นที่ไว้วางใจกัน ซึ่งทูทางสังคมทำให้เกิดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ศาสนาและจารีตประเพณีที่ทำให้ชุมชนปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนที่มีเป้าประสงค์ร่วมกัน แม้จะมีความแตกต่างทางด้านศาสนา ชนเผ่า เพศและฐานะทางเศรษฐกิจก็ตาม การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นได้สร้างแนวทางการดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบเดียวกันในชุมชนล้านนา โดยยึดแบบแผนและข้อบังคับร่วมกันเพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกรักและซาบซึ้งทุนที่เป็นพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมในล้านนา โดยเน้นการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะในการอยู่ร่วมกันบนทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั่งงามในท้องถิ่น เช่น การแข่งเรือจังหวัดน่านที่เป็นพื้นที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำและความเป็นเมืองที่มีความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมจากความงดงาม

ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย รวมถึงการนำทรัพยากรดินที่มีมวลความเหนียวแน่นมาผลิตเป็นเซรามิกที่มีชื่อเสียงของจังหวัดลำปาง

5) วัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Culture) ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีขอบข่าย ดังนี้ (1) การดำรงชีวิต มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ เครื่องญาติ บ้านเรือน สถานที่ทำมาหากิน การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็น (2) ครอบครัว เพื่อนบ้านและสถาบันทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อนบ้าน เครื่องญาติ ศาสนา เศรษฐกิจ การเมืองและสถาบันอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน (3) ศาสนาและจริยธรรม เป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของชุมชน เพราะศาสนาเป็นจิตวิญญาณของสังคมที่ช่วยขัดเกลาประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม หากคนในสังคมได้ประพฤติตามหลักคำสอนทางศาสนา ย่อมนำมาความผาสุกให้แก่สังคม (4) ศิลปะและสุนทรียศาสตร์ ปัจจัยสำหรับการยกระดับรสนิยม สร้างเกียรติภูมิของคนให้แตกต่างกัน การยกระดับสุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญของสังคม (5) ภาษาเป็นวัฒนธรรมที่ใช้เพื่อติดต่อสื่อสาร สืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรมและจริยธรรม เป็นการสืบทอดมรดกที่ส่งสมกันมาให้คงอยู่สืบต่อไป เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่า การฟ้อนผีมดผีเม็ง การทำพิธีสังเคราะห์เพื่อการบูชาและความเป็นสิริมงคลในการทำนา

อัตลักษณ์ทางมรดกทางภูมิปัญญาชาวล้านนามีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกับชุมชนและภูมิภาคอื่น แต่ด้วยความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่อยู่ในภูมิภาคประเทศ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์จนก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่กำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบและแบบแผนการปฏิบัติให้แก่ชุมชน โดยอาศัยการสื่อสารด้วยภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อบนทุนทางสังคมที่มีฐานแบบเดียวกัน ทำให้เกิดการสร้างรูปแบบและแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระบบที่ต้องช่วยเหลือจุนเจือซึ่งกันและกันจนกลายเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวล้านนาในปัจจุบัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลสามารถแยกประเด็นตามอัตลักษณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมในล้านนาอันเกิดจากปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิศาสตร์ 2) ความเชื่อ 3) ทุนทางสังคม 4) การอนุรักษ์ โดยปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดวิถีชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ของสังคมล้านนา ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และแยกประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความเป็นมาและพัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา ปัจจัยที่เกิดจากภูมิศาสตร์ ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของมวลมนุษยชาติจนเกิด

เป็นสิ่งดงามทางสังคมที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติหรือวัฒนธรรม โดยภูมิศาสตร์ของสังคมล้านนามีขอบเขตครอบคลุมไปถึงแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีนและบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง พัฒนาการทางภูมิปัญญาจึงเกิดจากชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมและประเพณีเดียวกัน ซึ่งชาติพันธุ์สร้างวัฒนธรรมสังคมที่มีลักษณะของตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน สอดคล้องกับประสิทธิ์ ลิปะธิชา (2547: 32-33) ที่กล่าวถึงภูมิปัญญาว่า เป็นการบ่งลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และลักษณะเฉพาะร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ที่ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ตามประวัติศาสตร์การอพยพเกิดจากภัยสงครามและความสมัครใจ ซึ่งสอดคล้องกับธนิกันต์ ทาอ้าย (2549: 196) ได้กล่าวว่า การอพยพยุคนี้เป็นการเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองในช่วงสมัยเจ้ากาวิละแห่งเชียงใหม่และเจ้าอัตถวรปัญโญฯ แห่งนครน่าน รวมถึงยุคของเจ้าสุมนเทวราชที่อพยพเข้าสู่เมืองน่าน จนกระทั่งเกิดการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ความแตกต่างทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์การเกิดเมืองในล้านนาสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เกิดจากปัจจัยหลายด้าน

ความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์ถือเป็นจุดกำเนิดของวัฒนธรรมและประเพณี โดยเป็นเครื่องบ่งบอกอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์นั้น ๆ ด้วยเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อยู่รอด แต่ก็มี การแสดงออกทางวัฒนธรรมเพื่อให้รู้ถึงชาติกำเนิดและเผ่าพันธุ์ของตน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของรินรดา พันธุ์น้อย (2552: 75-77) ที่ศึกษาการดำรงอยู่และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบุงกะแหว ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากกลุ่มไทยเชื้อสายเวียดนามที่แสดงอัตลักษณ์ตนเอง แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับบริบทของสังคม แต่ก็ยังแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เชื้อชาติเวียดนาม เช่น การสื่อสารด้วยภาษาเวียดนาม ความภาคภูมิใจในทักษะการใช้ภาษาเวียดนามที่สามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่รุ่นลูกหลานได้ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ถือเป็นมูลเหตุเริ่มต้นของการเกิดวัฒนธรรมในท้องถิ่น ด้วยสภาพความเป็นอยู่ การรวมตัวและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่อาศัย โดยวัฒนธรรมย่อมมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพวิถีชีวิต ชาติพันธุ์และสภาพความเป็นอยู่ให้เข้ากับสังคมและสรรค์สร้างวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเอง ตลอดถึงความเชื่อที่เป็นหลักปฏิบัติ พิธีกรรมเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การเคารพบูชาภูตผีตามความเชื่อของชุมชน โดยการปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน เป็นนิสัยที่

แสดงอัตลักษณ์เฉพาะ สอดคล้องกับพรสุข หุ่นนิรันดร์ (2545: 114-117) ได้อธิบายว่า การประกอบกิจการงานต่าง ๆ ตั้งแต่การเกิดจนกระทั่งการตายที่สะท้อนให้เอกลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นแบบฉบับตนเอง เกิดจากการรังสรรค์องค์ความรู้ที่เกิดจากการปลูกฝังและสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่แฝงด้วยศิลปะ และวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิรู้ในการทอดถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดและสุนทรียภาพด้วยการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม เช่น ประเพณีการแต่งกาย พิธีกรรมและศิลปะต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนจากพัฒนาการทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนาบน พื้นฐานทุนทางสังคมของล้านนา

วัตถุประสงค์ที่ 2 อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา เกิดจากปัจจัย ดังนี้ 1) ความเชื่อ การอยู่รวมกลุ่มของมนุษย์จำเป็นต้องมีการยึดถือ หลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความผาสุก โดยการกำหนดกฎกติกาของสังคมที่ สมาชิกต่างให้การยอมรับ คือ (1) จารีตประเพณี เป็นการกระทำที่เกี่ยวกับศีลธรรมอัน ดีงาม หากการกระทำใดฝ่าฝืนจารีตถือว่า ผิดหรือไม่ดี (2) พิธีกรรม เป็นแบบอย่างของ พฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์หรือธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้มีความขลัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 314) เป็นการกระทำเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจของมนุษย์ต่อ สิ่งที่ตนเองรับรู้ว่ามีอำนาจหรืออิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตซึ่งอาจมองเห็นหรือไม่เห็นก็ได้ (3) วัฒนธรรม เป็นผลผลิตอันเกิดจากการประกอบพิธีกรรม/กิจกรรมที่ได้กระทำจน ยึดถือเป็นแบบแผนในชุมชนสืบต่อมา ความเชื่อในพิธีกรรมดังกล่าวเกิดจากสภาพจิตใจ ของมนุษย์ที่ต้องการที่พึ่งและเป็นความแน่นแฟ้นที่อยู่บนความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือมา ก่อน อันเป็นกลไกหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2557) เช่น วัฒนธรรมการขึ้นบ้านใหม่ที่จะต้องทำพิธีกรรมสืบ ชะตา การทำพิธีเลี้ยงผี/เชื้อบ้าน ตลอดถึงบริเวณพื้นที่ทำมาหากินต้องทำพิธีสังเคราะห์นา ที่เป็นการแสดงความเคารพต่อพื้นที่ไร่นา ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้เป็นการสร้างลักษณะ โดดเด่นทางวัฒนธรรมที่เกิดจากสภาวะที่มนุษย์ต้องการที่พึ่งด้านจิตใจในการดำรงชีวิต จนกระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมที่ยึดถือมาถึงปัจจุบัน

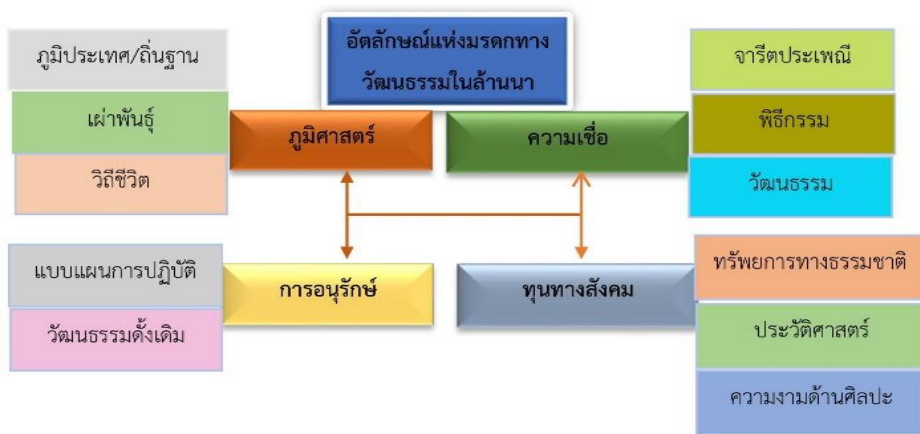
2) ทุนทางสังคม ลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดผู้คนส่วนมากเกิดจากปัจจัยด้านทุน ทางสังคมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่เป็นต้นทุนเดิม ได้แก่ (1) ทรัพยากรทางธรรมชาติ สภาพทางกายภาพของชุมชนล้านนามีลักษณะเป็นหุบเขา แวดล้อมด้วยต้นไม้หลากหลายพันธุ์ ความงดงามทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็น มูลเหตุให้ทุกคนได้รับรู้และเข้าใจวัฒนธรรมล้านนา เช่น การแต่งกาย การพูด พิธีกรรม (2) ประวัติศาสตร์ ความเป็นเมืองเล็ก ๆ ในภาคเหนือล้วนแต่มีประวัติศาสตร์การสร้าง

บ้านแปงเมือง สร้างวีรกรรมและวีรชนผู้ยิ่งใหญ่ให้แก่บรรดาประชาราษฎร์ จนกระทั่งเกิดการรวบรวมเป็นล้านนาในพื้นที่เดียวกัน การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ทำให้ผู้คนเกิดความสนใจที่จะค้นคว้าและท่องเที่ยว เช่น เรื่องราวบอกเล่าความรักของภาพปูม่านยาม่านภายในวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน (3) ความงามด้านศิลปะ ความวิจิตรแห่งความงามทางด้านสุนทรียศาสตร์จากผลงานศิลปินในท้องถิ่นที่ถ่ายทอดเรื่องราว ความอ่อนช้อยและวิธีปฏิบัติผ่านศิลปกรรมต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและผลงานทางศิลปะอย่างอื่น ซึ่งสอดคล้องกับปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2547: 71) ที่เห็นว่า ทูทางสังคมไม่ว่าจะเป็นทุนทางธรรมชาติหรือทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความร่วมมือของสมาชิกเพื่อให้เกิดความสุขและคุณค่าของความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน โดยทุนทางสังคมจะแฝงหลักคำสอนที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจและเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ปลุกฝังให้เกิดศรัทธาความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและหลักการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3) การอนุรักษ์ การรักษาความเป็นเอกลักษณ์แห่งภูมิปัญญาของชาวล้านนาควรยึดหลักการอนุรักษ์ ได้แก่ (1) แบบแผนปฏิบัติ โดยยึดหลักการปฏิบัติที่บรรพบุรุษได้พร่ำสอนต่อกันมา แม้สังคมจะมีการปรับเปลี่ยนตามกาลเวลา แต่ด้วยอัตลักษณ์ที่ดีงามของสังคมจะต้องยึดแบบแผนเดิมเพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาชาวล้านนาต่อไป (2) วัฒนธรรมดั้งเดิม สิ่งเก่าแก่ที่ถูกสร้างสรรค์จากปราชญ์ท้องถิ่นทั้งทางด้านพิธีกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องดูแล รักษา ปฏิบัติด้วยความเลื่อมใสศรัทธาอย่างเคร่งครัดด้วยการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้เป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน (ริศมี ชูทรงเดช และคณะ, 2552: 32) เพราะวัฒนธรรมดั้งเดิมถือเป็นต้นแบบของการสร้างความดีงามในท้องถิ่น การดูแลรักษาวัฒนธรรมที่เก่าแก่จึงเปรียบเหมือนการดูแลรักษาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์ลักษณะแห่งความเป็นมรดกที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเต็มเปี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมอันดีงามที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ แฝงด้วยหลักการและแนวคิดที่ได้ยึดถือประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยอัตลักษณ์แห่งภูมิปัญญาล้านนาจำแนกตามหลักความเชื่อ ทุนทางสังคมและการอนุรักษ์/สืบสานให้อยู่ในชุมชน กระนั้นก็มีปัจจัยหลักที่มีผลต่ออัตลักษณ์แห่งมรดกทางวัฒนธรรมในล้านนา 4 ประการ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 มรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในล้านนา

1) ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ โดยองค์ประกอบของภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมจำแนกออก ดังนี้ (1) ภูมิประเทศ/ถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม (2) เผ่าพันธุ์ การรวมตัวของกลุ่มคนในแต่ละพื้นที่เป็นสิ่งบ่งบอกให้รู้และเข้าใจวิถีการอยู่ร่วมกัน การสร้างกฎ กติกา บรรทัดฐานบนความเชื่อที่ชาติพันธุ์ได้กำหนดไว้ และ (3) วิถีชีวิต ลักษณะความเป็นอยู่ได้สร้างสรรค์ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ

2) ปัจจัยทางด้านความเชื่อ แต่ละพื้นที่สร้างวัฒนธรรมที่เกิดจากมูลเหตุ ดังนี้ (1) จารีตประเพณี หลักปฏิบัติที่วางเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่บ่งบอกถึงความดี-เลว สิ่งที่ควรทำ-ไม่ควรทำ (2) พิธีกรรม กิจกรรมที่แสดงคุณค่าในสิ่งที่ตนเคารพ ให้การเชื่อมั่นและศรัทธาด้วยการใช้วัตถุสิ่งของในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ (3) วัฒนธรรมความงามทางด้านประเพณีที่นำไปสู่การปฏิบัติจนกลายเป็นพิธีกรรมที่สังคมให้การยอมรับ มิได้ขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรม ตลอดถึงการสะท้อนภาพลักษณ์ทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะตนเอง

3) ทุนทางสังคม ปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะ ได้แก่ (1) ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสวยงามทางธรรมชาติของพืชพันธุ์ บรรยากาศและมนต์เสน่ห์แห่งล้านนา (2) ประวัติศาสตร์ ล้านนามีประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ตำนาน พิธีกรรมและความเชื่อที่แสดงวิถีชีวิตของภาคเหนือตอนบน ซึ่งการสร้างเมืองและการปกครองแต่ละยุคสมัยทำให้เกิดวัฒนธรรมเฉพาะของตน (3) ความงามด้านศิลปะ การบอกเล่าเรื่องราว แนวคิด วิถีชีวิตของชุมชนที่แฝงด้วยปรัชญาอันทรงคุณค่าต่าง ๆ

ผ่านศิลปะที่เต็มไปด้วยสุนทรียภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รังสรรค์เคียงคู่กับสังคมในล้านนา

4) การอนุรักษ์ เป็นสิ่งสำคัญในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ที่ดีประกอบด้วย (1) แบบแผนการปฏิบัติ โดยชุมชนต้องรักษาและปฏิบัติตามแนวทางที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้ เช่น การแต่งตัวของชุมชนเพื่อให้เข้าใจถึงชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ตนเอง ฯลฯ (2) วัฒนธรรมดั้งเดิม ความดีงามในอดีตยังมีคุณค่าและล้ำค่าในสังคมยุคปัจจุบัน เป็นบ่อเกิดชนชาติและข้อปฏิบัติในชุมชน เช่น การสืบชะตา ชาวล้านนาเองจะต้องสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่อนุชนรุ่นต่อไป แม้ปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีและวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา แต่การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมก็เป็นวิธีการป้องกันมิให้สิ่งดีงามของสังคมได้เลือนหายไปจากวัฒนธรรมล้านนา

สรุป

อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานของบรรพบุรุษที่ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ตนอยู่อาศัย จนกระทั่งเป็นแบบแผนและยึดถือปฏิบัติกันมาชั่วลูกชั่วหลาน ภูมิปัญญาที่เกิดจากการริเริ่มของบรรพชนจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนนั้นเกิดจากปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ 1) วิถีชีวิต มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดในทุกสถานการณ์ ทุกพื้นที่ ทุกภูมิภาคและทุกศาสนา ด้วยมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความพร้อมทางด้านสติปัญญาในการเอาตัวรอด การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจึงเป็นกลยุทธ์วิธีอย่างหนึ่งที่เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต 2) การพึ่งพาอาศัยกันและกัน มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับสังคมและไม่มีมนุษย์ผู้ใดอยู่คนเดียวได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) ทำให้มนุษย์ต้องหาที่พึ่งพาและช่วยเหลือทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางร่างกายด้วยการช่วยเหลือจากมนุษย์ด้วยกันเอง ส่วนทางจิตใจจำเป็นต้องพึ่งพาพิธีกรรม ศาสนาและวิญญาณ กอปรทั้งเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขด้วยการอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลให้มนุษย์มีเส้นทางและชะตาชีวิตตามที่ปรารถนา จึงมีความเชื่อที่ว่า มนุษย์ถูกขีดเขียนตามพระพรหมหรือที่เรียกว่า พรหมลิขิต ซึ่งการช่วยเหลือกันและกันของมนุษย์ทำให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความรัก ความสามัคคีและความเป็นเอกลักษณ์ที่มีรูปแบบของชุมชนและสังคมตนเองขึ้นมา และ 3) การสืบทอดคำสอนและความรู้ในท้องถิ่น การธำรงรักษาคำสอน ความรู้จากบรรพชน/ปราชญ์ท้องถิ่นด้วยการสืบสาน เรียนรู้ ฝึกปฏิบัติและการเผยแพร่ความรู้ให้กว้างขวางถือเป็นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาให้เลื่องลือต่อไป ซึ่งการอนุรักษ์อาจรวมถึง

การดูแล ซ่อมแซมและสืบสานภูมิรัฐภูมิธรรมที่เกิดจากการรังสรรค์ผลงานที่ปู้ย่าตายายได้สร้างไว้ให้แก่มุมชนมิให้เลือนหายไป การสืบทอดคำสอนและแบบแผนการปฏิบัติจึงถือเป็นการรักษามรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนและให้สาธารณชนได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งถือว่า เป็นการสร้างอัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ส่วนข้อเสนอแนะในการต่อยอดอัตลักษณ์แห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และภูมิปัญญาที่เกิดจากปราชญ์ท้องถิ่นให้แก่ชุมชนได้เรียนรู้และสืบสานความเป็นเอกลักษณ์แห่งลำนนา เช่น ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประจำตำบล ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมจากทุนทางสังคมระดับจังหวัด 2) ควรสร้างจิตสำนึกและให้เยาวชนในท้องถิ่นรู้สึกหวงแหนอัตลักษณ์และมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นการสืบสานความดีงาม แบบแผนและวัฒนธรรมลำนนาให้เคียงคู่ชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธนิกานต์ ทาอ้าย. (2549). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องเฉลิมพระเกียรติเทียมฟ้า สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.*
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2547). *วาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ. 2540-2546). วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- พรสุข หุ่นนิรันดร์. (2545). *พฤติกรรมศาสตร์ทางสุขศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- รัศมี ชูทรงเดช และคณะ. (2552). *โครงการสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนในอำเภอบ้านค่าย-บางมะพร้าว-ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.*
- รินดา พันธุ์น้อย. (2552). *การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของประชาชนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบุงกะเทว ตำบลในเมือง*

อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด = Identity*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อรรถัย เจียมดำรัส. (2559). *สุขภาพจิตดี...ด้วยวิถีล้านนา*. เชียงใหม่: นันทกานต์ กราฟฟิค/การพิมพ์.

อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2557). *สังคมและวัฒนธรรมล้านนา จากคำบอกเล่า*. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์.